

Vlaams
Parlement

ingediend op **329** (2014-2015) – Nr. 1
23 april 2015 (2014-2015)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur,
Inburgering en Stedenbeleid
uitgebracht door Peter Wouters

over de Stadsmonitor 2014

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Mercedes Van Volcem.

Vaste leden:

mevrouw Sofie Joosen, de heren Bert Maertens, Marius Meremans, Willy Segers,
mevrouw Nadia Sminate, de heer Peter Wouters;
de heren Bart Dochy, Michel Doomst, Ward Kennes, Koen Van den Heuvel;
de heer Marnic De Meulemeester, mevrouw Mercedes Van Volcem;
de heer Kurt De Loor, mevrouw Els Robeyns;
mevrouw Ingrid Pira.

Plaatsvervangers:

de heer Björn Anseeuw, mevrouw Vera Celis, de heer Jan Hofkens, mevrouw Lies Jans,
de heren Kris Van Dijck, Karim Van Overmeire;
mevrouw Caroline Bastiaens, de heer Jan Durnez, mevrouw Martine Fournier, de heer Joris Poschet;
mevrouw Lydia Peeters, de heer Bart Somers;
de dames Yasmine Kherbache, Ingrid Lieten;
de heer Bart Caron.

Toegevoegde leden:

de heer Chris Janssens;
de heer Christian Van Eyken.

INHOUD

1. Inleiding door mevrouw Liesbeth Homans, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding	4
2. Toelichting door mevrouw Hilde Schelfaut, Studiedienst Vlaamse Regering	4
2.1. Situering	4
2.2. Enkele markante vaststellingen	4
3. Toelichting door de heer Luk Bral, Studiedienst Vlaamse Regering	8
3.1. Stedelingen en hun stad: spanning tussen centrumfunctie en leefsituatie van de stadsbewoners	8
3.2. Het samenleven van stedelingen	9
3.3. Stedelingen en hun bestuur	10
3.4. Gezins- en kindvriendelijke stad	11
4. Vragen en opmerkingen van de commissieleden	12
5. Antwoorden van de genodigden	13
Gebruikte afkortingen	17

De Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid hield op 31 maart 2015 een gedachtewisseling over de Stadsmonitor 2014.

1. Inleiding door mevrouw Liesbeth Homans, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding

Minister *Liesbeth Homans* vindt dat de Stadsmonitor een belangrijk instrument voor de lokale besturen. Het laat toe zaken accurater op te volgen. Steden staan al een aantal jaren voor bijzondere uitdagingen, maar zijn gelijktijdig een grote bron van creativiteit. Steden zijn de plaatsen waar de maatschappelijke problemen zich het sterkst manifesteren. Ze geven op economisch, sociaal en cultureel vlak de toekomst van Vlaanderen mee vorm.

De Stadsmonitor 2014 is als bijdrage van de Vlaamse overheid een belangrijke bouwsteen voor de lokale overheden om een krachtig en ambitieus beleid op te zetten. Het is een momentopname van de kenmerken van de steden in 2014. Op basis van een 170-tal indicatoren biedt de Stadsmonitor een helder beeld van de maatschappelijke evoluties in de dertien Vlaamse centrumsteden. In 2014 was er bijzondere aandacht voor ecologie en gezinsvriendelijkheid. De volgende editie van de Stadsmonitor heeft betrekking op 2017 en zal in 2018 worden voorgesteld.

2. Toelichting door mevrouw Hilde Schelfaut, Studiedienst Vlaamse Regering

2.1. Situering

Mevrouw *Hilde Schelfaut* geeft mee dat er 167 indicatoren zijn opgenomen in de vijfde editie van de Stadsmonitor. De keuze van de indicatoren is gebaseerd op een visie voor een leefbare en duurzame stad. De Stadsmonitor 2014 is de vijfde editie. Sinds 2008 wordt de monitor opgesteld in een samenwerking tussen het Agentschap Binnenlands Bestuur en de Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Een deel van de data komt uit centrale databanken en zijn dus geregistreerde gegevens. Andere gegevens, de zogenaamde GIS-data, werden door de steden aangeleverd. Een grootschalige survey werd bij de inwoners van de dertien centrumsteden ouder dan zestien jaar uitgevoerd. Ze ontvingen een schriftelijke bevraging maar konden die ook online invullen. Van de ongeveer 50.000 inwoners die werden aangeschreven vulden 19.350 de vragenlijst in. Dat is een nettorespons van meer dan 40 percent. Dit leverde een 80-tal indicatoren op.

2.2. Enkele markante vaststellingen

De vaststellingen gaan over de stad en zijn brede omgeving: natuur en milieu, wonen, veiligheid, zorg enzovoort. De gegevens moeten altijd binnen de context van een stad worden geïnterpreteerd. Elke stad heeft immers zijn eigen demografische en socio-economische context. De demografische uitdagingen zijn in de centrumsteden nadrukkelijker aanwezig dan gemiddeld in Vlaanderen. Het groeipercentage van de bevolking is er groter. Er is de gelijktijdige vergroening, vergrijzing en verzilvering. Vergroening vindt men bijvoorbeeld in Antwerpen, Mechelen en Genk. De vergrijzing en verzilvering komen iets meer voor in Oostende, Kortrijk en Brugge. De verkleuring is in de steden pertinenter aanwezig dan gemiddeld in Vlaanderen. Dit geldt ook voor het fenomeen van de gezinsverdunding. Er is ook een toenemende diversificatie van leefvormen.

Steden produceren heel wat welvaart, maar het zijn niet steeds hun inwoners die daarvan genieten. De steden kennen grotere uitdagingen op het gebied van armoede en achterstelling.

2.2.1. Aangroei van de bevolking

Voor de aangroei van de bevolking wordt er een onderscheid gemaakt tussen de grootsteden Gent en Antwerpen en de overige elf centrumsteden. De natuurlijke aangroei is zeer positief in de groot- en centrumsteden, maar ook in de rest van Vlaanderen. Het intern migratiesaldo is negatief in de groot- en centrumsteden. Het extern migratiesaldo, mensen die vanuit het buitenland komen, weegt echter zwaarder door.

De interne migratie is voor een aantal centrumsteden positief en voor een aantal negatief. De externe migratie daarentegen is voor alle centrumsteden positief. Het positief migratiesaldo wordt behaald door een sterkere instroom vanuit het buitenland. Sinds 2010 is er wel een vermindering van het aandeel van de buitenlandse migratie.

2.2.2. Aantrekkelijkheid van centrumsteden

Jongvolwassenen en jonge gezinnen zijn twee doelgroepen die de aantrekkelijkheid van centrumsteden in kaart kunnen brengen. Bij de jongvolwassenen kan worden vastgesteld dat de studentensteden hip zijn: Leuven, Antwerpen en Gent springen er positief uit. Bij het migratiesaldo van de jonge gezinnen is het beeld wisselend. In acht van de dertien centrumsteden is er een positief saldo. In Leuven en Gent is het echter sterk negatief. Die twee steden hebben echter een heel hoog saldo voor de jongvolwassenen.

Bij het onderzoek van de stadsvlucht is het belangrijk te kijken of jongvolwassenen zich in de steden gaan vestigen. Na tien jaar blijft ongeveer de helft van de jongvolwassenen in de vorm van een gezin met kinderen in de stad wonen. De steden slagen er dus in om een deel van de jongvolwassenen te houden.

2.2.3. Verhuisintenties

Aan de stadsbewoners werd gevraagd in welke mate ze in de komende vijf jaar een verhuis plannen. Eén op drie geeft aan de komende vijf jaar te willen verhuizen. Twee derde ervan wil verhuizen binnen de stad, een derde wil de stad verlaten. Dat komt overeen met 10 percent van de totale bevolking die aangeeft de stad mogelijk te willen verlaten.

In Antwerpen, Gent en Leuven is de verhuisintentie het grootst. Het is de levensfase die bepaalt of de stad wordt verlaten. De -35-jarigen hebben dubbel zoveel kans om te verhuizen. Het zijn die inwoners waar de stadsbesturen op willen inzetten. De vestigingskeuze is immers vaak bindend. Die groep zorgt voor een gezonde socio-economische mix, heeft een positieve invloed op het fiscaal draagvlak en brengt dynamiek in de stad.

De mogelijke stadsverlaters hebben dikwijls een sterker socio-economisch profiel. Hun motieven om de stad te verlaten zijn ontevredenheid over de perceptie van de woning, buurt en stad. Het verder inzetten op de stedelijke woonkwaliteit is dus zeer belangrijk tegenover de groep die twijfelt over vestiging in de stad.

2.2.4. Stedelijke woonkwaliteit

Bij het onderzoek naar de tevredenheid van de stadsbewoners over de stedelijke woonkwaliteit werd het wooncomfort positiever beoordeeld dan in 2011. Vier op

vijf inwoners geeft aan over groot comfort in de woning te beschikken. Bij het al dan niet hebben van een tuin duiken er heel wat verschillen op tussen de centrumsteden. In de grootsteden en Oostende valt het aandeel van tuinen terug.

Er werd gepeild in welke mate inwoners structurele problemen aan hun woning ondervinden. Voor een op vijf inwoners is de woning minder kwaliteitsvol. Vooral huurders geven aan met structurele problemen te kampen. Dit aandeel is wel stabiel ten opzichte van 2011. Het algemene wooncomfort is met 5 percentpunten gestegen ten opzichte van 2011. Dat is dus een positieve evolutie

De stedelingen werden bevraagd over hun inzet op de duurzaamheid van de woning. Een op twee stedelingen geeft aan in een energiezuinige woning te leven. Dat is een stijging met 10 percent die zich overigens in alle centrumsteden voordoet. Een op vier woont in een woning waar er energierecuperatie aanwezig is. Dat is een stijging met 5 percentpunten ten opzichte van 2011. Het percentage zonnepanelen bedraagt voor de centrumsteden gemiddeld 10 percent. Voor de overige punten is er een variatie tussen de centrumsteden. Voor de zonneboiler valt het aandeel terug naar 3 à 4 percent. Het hergebruik van regenwater is hoger naarmate er meer ruimte is, zoals in Roeselare, Kortrijk en Brugge. Het groendak komt weinig voor maar stijgt wel ten opzichte van 2011.

Een volgende indicator uit de Stadsmonitor gaat over de betaalbaarheid van woningen. De woonkosten wegen zwaarder door dan in 2011 en dit zowel voor afbetalende eigenaars als voor huurders. Een op drie afbetalende eigenaars spendeert meer dan een derde van het loon aan de afbetaling van de woning. Bijna een op twee huurders spendeert meer dan een derde van hun loon aan de huur van de woning. Hasselt, Sint-Niklaas en Antwerpen springen eruit. Daar lopen de percentages op tot 55 percent en meer.

Een ander item gaat over de tevredenheid over woning, buurt en stad. Vier op vijf inwoners zijn tevreden over de woning. Drie op vier zijn tevreden over buurt en stad. Er zijn wel wat verschillen tussen de centrumsteden. In Gent, Brugge, Hasselt en Leuven is de tevredenheid over de stad groter dan de tevredenheid over de buurt. In de meeste centrumsteden is er een lichte terugval van de tevredenheid over buurt en stad. Enkel in Aalst stijgt de tevredenheid over de stad, maar daalt de tevredenheid over de buurt.

Een volgend survey-item gaat over de uitstraling en netheid van de stad. De tevredenheid over de netheid zit gemiddeld op 50 percent. Daar is er nog een verbeteringsmarge. Er zijn grote verschillen tussen de centrumsteden. In Antwerpen en Turnhout zakt het percentage onder de 40. Brugge, Genk, Mechelen en Leuven springen er op positieve wijze uit. Ook bij de uitstraling van de stad is er heel wat verschil tussen de centrumsteden. Het zijn de steden die positief scoren voor netheid die ook positief scoren voor uitstraling.

De uitstraling van de stad is een samengestelde indicator. Het bevat bijvoorbeeld de aanleg van parken, straten en pleinen. Hier is er een grote variatie tussen de centrumsteden. De steden Aalst, Mechelen en Turnhout boekten een forse vooruitgang in vergelijking met 2011.

Groen is een belangrijk item voor stadsbewoners. Met een GIS-indicator werd nagegaan in welke mate inwoners in een straal van 400 meter in de buurt van bereikbaar buurtgroen wonen. Er zijn grote variaties tussen de centrumsteden. In Mechelen woont vijf op tien inwoners op minder dan 400 m van bereikbaar buurtgroen, in Antwerpen, Oostende, Gent zit dat op meer dan 80 percent. Gelijktijdig werden de bewoners ondervraagd over groen in de buurt en openbaar groen in de stad. De tevredenheidsscores vertonen heel wat verschil. De

stedelingen zijn tevreden over het aanbod groen in de buurt en de stad. Gemiddeld is zeven op tien inwoners tevreden over groen in de buurt en openbaar groen in de stad.

De inwoners konden ook aangeven in welke mate zij vaak last hadden van een buurtprobleem. De verkeersgerelateerde buurtproblemen worden het meest aangegeven. Het gaat om onaangepaste snelheid van het verkeer waar vier op de tien inwoners aangeeft er vaak last van te hebben. Lawaaihinder door verkeer komt ook veel voor, ongeveer 30 percent. Agressief verkeersgedrag situeert zich rond de 22 percent met variaties tussen de centrumsteden. Ten opzichte van 2011 is het aandeel in de meeste steden licht gedaald.

Milieugerelateerde buurtproblemen worden in de steden frequenter ervaren. Zwerfvuil en sluikestorten blijven een vaak voorkomende klacht. Zwerfvuil situeert zich rond de 35 percent, sluikestorten gaat naar 22 percent. De grootsteden, Turnhout en Sint-Niklaas zitten rond de 40 percent. Andere hinderaspecten, zoals hondenpoep, evolueren positief. Ongedierte, trillingen en geurhinder worden vaak aangegeven als buurtproblemen.

2.2.5. Mobiliteit van stadsbewoners

Stedelingen verplaatsen zich steeds vaker en duurzamer dan in 2011 en dan de rest van Vlaanderen. Zes op tien inwoners verplaatst zich in de vrije tijd frequent te voet, de helft met de fiets, al geeft de helft van de stadsbewoners ook aan frequent de auto te gebruiken. De percentages voor de andere vervoersmodi zitten minder hoog, maar het gebruik van bus en tram ligt in de grootsteden en Oostende boven de 30 percent.

De auto blijft koning voor de werkverplaatsingen, zowel in de steden als daar buiten. Voor een op twee inwoners blijft het hoofdvervoermiddel de auto of de moto. Er zijn verschillen tussen de centrumsteden. In de grootsteden, Brugge, Leuven, Oostende en Turnhout wordt er wel vaker gestapt en getrapt om naar het werk te gaan. Het privaat gemotoriseerd vervoer blijft boven de 50 percent. De gemiddelde afstand voor woon/werk/school-verplaatsingen bedraagt 20 km. De duurtijd is 30 minuten. In Vlaanderen is dit gemiddeld 40 km, al blijkt dit sneller te gaan dan in de steden.

De verkeersveiligheid is een belangrijk issue voor alle stedelingen en kan volgens hen nog een heel stuk beter. Slechts een op twee inwoners zegt zich veilig te kunnen verplaatsen als zwakke weggebruiker en vindt de schoolomgeving veilig voor de kinderen.

2.2.6. Samenvatting voor de omgevingsfactoren

Samenvattend kan worden gesteld dat de steden groeien. Ze staan in de spits als het gaat over de demografische veranderingen. Het positief migratiesaldo is er vooral door de sterkere instroom vanuit het buitenland, alhoewel die na 2010 is afgenomen. De steden zijn hip voor jongvolwassenen. Na tien jaar blijft ongeveer de helft in de vorm van een gezin in de stad wonen. De mogelijke stadsverlaters hebben wel nog altijd een sterker socio-economisch profiel. De selectieve stadsvlucht blijft dus bestaan.

De stedelijke woonkwaliteit is belangrijk voor elke stadsbewoner. De stedelingen zijn best tevreden over hun woning (80 percent). Er is een positieve evolutie op het gebied van wooncomfort en duurzaamheid van de woning. De tevredenheid over de buurt en stad ligt hoog (75 percent), al is er een lichte daling ten opzichte van 2011. De tevredenheid over aspecten van publieke ruimte, zoals uitstraling (54 percent) en netheid van de stad (53 percent) verschilt sterk

tussen de steden. De percentages liggen er ook wat lager. De tevredenheid over het aanbod aan groen in de buurt en in de stad is groot (70 percent).

Mobiliteit blijft een belangrijk aandachtspunt. Onaangepaste snelheid blijft een groot probleem. Bij de verkeersveiligheid zegt een op twee inwoners zich veilig te kunnen verplaatsen. Stedelingen verplaatsen zich steeds vaker en duurzamer, al blijft voor een op twee inwoners het hoofdvervoermiddel de auto of de moto voor de woon/werk/school-verplaatsing.

3. Toelichting door de heer Luk Bral, Studiedienst Vlaamse Regering

3.1. Stedelingen en hun stad: spanning tussen centrumfunctie en leefsituatie van de stadsbewoners

3.1.1. Identificatie met de stad

De heer *Luk Bral* gaat in op de vraag in welke mate de mensen die in de stad wonen zichzelf identificeren met die stad. Driekwart van de stedelingen zegt fier te zijn over hun stad. Er zijn echter grote verschillen tussen de steden. In Brugge is bijna negentig percent fier, in Turnhout amper vijftig percent. De groep die helemaal niet fier is, is overal een kleine minderheid. Als men naar de evolutie gaat kijken, ziet men dat er in 2011 een terugval was van de fierheid, maar in 2014 werd dat grotendeels rechtgezet. Zelfs Turnhout is op dat vlak uit het dal aan het klimmen.

3.1.2. Cultuur- en vrijetijdsaanbod

Steden zijn oorden waar creativiteit bloeit en waar veel activiteit en dynamisme ontstaan. Dat heeft onder meer te maken met cultuur en vrije tijd. Het aanbod aan cultuur en vrije tijd in de stad is natuurlijk niet alleen voor de stedelingen zelf.

Het aanbod neemt exponentieel toe in vrijwel alle steden, op Genk en Turnhout na. Turnhout zat al op een vrij hoog niveau, maar kende de laatste tijd een zekere terugval. Genk is de enige stad waar het aanbod onder het Vlaamse gemiddelde van 160 activiteiten per 10.000 inwoners zit.

De tevredenheid over de opgezette initiatieven ligt heel hoog. Voor culturele activiteiten schommelt de tevredenheid rond de tachtig percent, voor sport rond de 75% en voor recreatieve activiteiten rond de zeventig percent. In een aantal steden is er wel sprake van een lichte terugval.

3.1.3. Welvaartscreatie

In welke mate produceren steden welvaart? De geproduceerde welvaart is te vergelijken met het bbp van een land, maar dan op stadsniveau. Op Vlaams niveau zit het ongeveer op 30.000 euro. Voor de steden situeert het zich op 43.000 euro.

Er zijn echter grote verschillen inzake geproduceerde welvaart per inwoner. In Leuven, Turnhout en Gent zit men duidelijk boven het stedelijke gemiddelde. Alleen Aalst komt niet aan het Vlaamse gemiddelde.

Het Vlaamse gemiddelde inkomen bedraagt 17.000 tot 18.000 euro. Het stedelijk gemiddelde zit daar meer dan duizend euro onder. Op enkele steden na, zit het gemiddelde inkomen onder het Vlaamse gemiddelde. Er wordt dus heel veel welvaart gecreëerd in de steden, maar dat komt niet altijd ten goede aan alle stedelijke inwoners. Het zijn steeds dezelfde steden (Antwerpen, Genk en

Oostende) die meer dan het Vlaamse gemiddelde te maken hebben met achterstelling en armoede.

3.1.4. Jobcreatie in de stad

In welke mate zijn er jobs in een stad aanwezig? Dat is de jobratio of de tewerkstellingsgraad. Dat drukt uit hoeveel tewerkstellingsplaatsen er zijn in verhouding tot de potentieel actieve bevolking.

Op Vlaams niveau zit dat rond de 63 percent. Op stedelijk niveau zit het rond de 93 percent. Het gaat om gemiddeldes. Er zijn echter grote verschillen tussen de steden. In Aalst en Sint-Niklaas is er relatief minder tewerkstelling aanwezig. In Leuven, Kortrijk, Turnhout en Hasselt en in de grootsteden is er proportioneel veel meer tewerkstelling.

Hoe zit het met de werkzaamheidsgraad van de stedelingen? Men stelt vast dat op Vlaams niveau 72 percent van de 20- tot 64-jarigen aan het werk is. Op stadsniveau ligt dat rond de 63 percent. Ook op dit vlak zijn er grote verschillen tussen de steden. In Antwerpen zit men ver onder het Vlaamse gemiddelde. De West-Vlaamse steden scoren altijd vrij hoog, op Oostende na. Hetzelfde geldt voor Mechelen en Aalst. In steden is er dus meer tewerkstelling maar ook hier stelt men vast dat niet steeds de eigen inwoners daarvan gebruik (kunnen) maken.

3.1.5. Onderwijs

Steden hebben een centrumfunctie inzake opleiding en vorming. Gemiddeld trekken de steden, in vergelijking tot de omvang van hun jonge bevolking, de helft meer jongeren in het secundair onderwijs aan. Er zijn wel grote verschillen tussen de steden. In Turnhout, Leuven, Hasselt en Brugge is de proportie heel hoog. In Antwerpen is dat veel minder het geval. Dat heeft te maken met de vergroening in de stad en met het aanbod in de stadsrand.

De ongekwalficeerde uitstroom ligt voor heel Vlaanderen op ongeveer dertien percent van de jongeren tussen 17 en 22 jaar. Op stadsniveau is dat 22 percent. Sommige steden doen het echter veel beter dan het Vlaamse gemiddelde, bijvoorbeeld Roeselare. In andere steden, bijvoorbeeld Antwerpen, loopt dat op tot 28 percent van de jongeren.

3.2. Het samenleven van stedelingen

In dit kader heeft men in eerste instantie de sociale cohesie onderzocht. Dit gebeurde aan de hand van een module met enkele vragen waar de mensen aan de hand van een vijfpuntenschaal op kunnen antwoorden. Als men op drie van de vijf stellingen positief geantwoord heeft, gaat men ervan uit dat het gaat om een inwoner die sociaal geïntegreerd is in de buurt.

De volgende aspecten worden gemeten: het vertrouwen dat mensen in elkaar stellen, de sociale contacten die mensen hebben en de bereidheid om elkaar te helpen. Op basis van de antwoorden kan men stellen dat iets minder dan zestig percent van de stedelingen vrij goed geïntegreerd is in zijn of haar buurt. In Hasselt, Kortrijk en Roeselare ligt de integratie vrij hoog. In Antwerpen echter kan slechts van de helft van de stedelingen gezegd worden dat ze geïntegreerd zijn. Het is ook interessant om dat op wijk- en buurtniveau te analyseren.

Binnen een samenleving die steeds diverser wordt, hangt de sociale cohesie ook samen met de openheid tegenover andere culturen. Vijftig percent van de stedelingen zegt dat de aanwezigheid van andere culturen een goede zaak is en

dat ze mensen van andere culturen ook sympathiek vinden. Inzake openheid ten opzichte van andere culturen heeft er tussen 2011 en 2014 een positieve evolutie plaatsgevonden. Dat betekent natuurlijk niet dat er geen problemen meer zijn of dat er daarover geen discussie meer mogelijk is. Op stadsniveau ziet men echter een goede vooruitgang.

3.3. Stedelingen en hun bestuur

Bij vertrouwensindicatoren speelt het nabijheidsprincipe een rol. Hoe dichter het bestuur bij de bevolking staat, hoe groter het vertrouwen meestal is. Twintig percent van de respondenten heeft vertrouwen in de federale overheid. Een kwart in de Vlaamse overheid. Het vertrouwen in de stad ligt nog iets hoger. Meer dan veertig percent van de respondenten maakt wel geen duidelijke keuze. Dat ligt voor de federale overheid iets hoger dan voor de Vlaamse overheid.

Voor de steden ziet men dat het vertrouwen oploopt tot een derde, met wel grote verschillen. In Gent bedraagt het vertrouwen bijna vijftig percent. In Leuven ligt het eveneens vrij hoog. In Turnhout bedraagt het amper twintig percent.

Niettegenstaande de nabijheid van een stadsbestuur zijn er heel wat mensen die zich niet uitspreken. Een klein aantal staat expliciet wantrouwig tegenover zijn stadsbestuur. Voor de federale en de Vlaamse overheid is het vertrouwen gestegen, voor de stadsbesturen is het globaal gestagneerd. Er deed zich ook een merkwaardige terugval voor in bijvoorbeeld Kortrijk en Hasselt.

Er werd specifiek gevraagd naar de tevredenheid over de manier waarop de mensen informatie krijgen van de overheid. Tussen de zeventig en tachtig percent vindt dat zij voldoende geïnformeerd zijn over wat er in de stad te doen is. Inzake de voorzieningen ligt de tevredenheid rond de zestig percent. Meer dan de helft is tevreden over de informatie over wat steden van plan zijn te doen. Over de beslissingen die in steden worden genomen is de tevredenheid beduidend lager.

Globaal is er een lichte terugval. Vooral in Hasselt en Leuven, en in een aantal kleinere steden, is er een terugval.

Een andere vraag is waartoe de bewoners zelf bereid zijn. De helft van de bevolking van de steden is bereid om mee te praten en te denken over wat er in de stad aan de hand is. Dat kunnen natuurlijk ook kritische bemerkingen zijn.

Iets minder dan veertig percent van de bewoners is actief in het verenigingsleven. Dat is lager dan op het Vlaamse niveau. Voor deelname aan buurtactiviteiten zit men iets onder de dertig percent van de bevolking. Vrijwilligerswerk situeert zich rond dertien of veertien percent. Hetzelfde cijfer vindt men voor het actief zelf iets opzetten in de buurt of in de stad. Een goede zes percent kan worden beschouwd als echt kritische burgers die mee op het beleid willen wegen. Er zijn wel grote verschillen. De meer actieven in het verenigingsleven zal men in andere steden vinden dan degenen die actief het beleid mee willen beïnvloeden. In de grootsteden liggen die cijfers iets hoger.

De heer Bral vat samen. Het valt hem op dat men feitelijk niet kan spreken over dé centrumsteden. De verschillen tussen die steden zijn namelijk heel groot. De centrumfunctie is hier en daar ook wat aan het verschuiven, bijvoorbeeld in de zorgsector en op het vlak van onderwijs. Men kan zich vragen stellen over de bestuurlijke grens van een stad. Steden bruisen, maar het komt niet altijd de inwoners zelf ten goede. Sommige steden worden meer geconfronteerd met armoede en achterstelling, bijvoorbeeld Antwerpen, Oostende en Genk. Mensen

zijn duidelijk bereid om mee te denken over een stad als ze daartoe de kans krijgen. De effectief betrokkenen zijn natuurlijk nog altijd een minderheid.

3.4. Gezins- en kindvriendelijke stad

Er is nog een tweede publicatie, namelijk over de gezins- en kindvriendelijke stad. In de jaren 1990 ging de stedelijke bevolking nog constant achteruit. Binnen het stedenbeleid was het dan ook de bedoeling om jonge gezinnen in de stad te houden. Die bekommernis blijft tot op de dag van vandaag bestaan. Bij de opmaak van deze editie werd gevraagd extra aandacht aan de gezins- en kindvriendelijkheid van de steden te besteden.

Daarvoor werden drie zaken opgezet. Ten eerste werd nagegaan in welke mate de visie rond stedelijkheid en de stad ook op kinderen en jongeren slaat. Samen met de Hogeschool Gent is daar onderzoek naar gedaan. Er werden ook heel wat organisaties bij betrokken. Ten tweede heeft men onderzocht op basis van welke indicatoren men dat kan meten. Ten derde werd er een tool ontwikkeld om kinderen zelf te bevragen.

Aan die tool is er veel voorbereiding en kwalitatief onderzoek voorafgegaan. Het werd uiteindelijk een webtool met een aan kinderen aangepaste vragenlijst. De webtool is uitgetest in een aantal klassen bij circa vierhonderd kinderen. Uiteraard zijn de resultaten niet representatief maar ze geven wel aan dat de tool een bruikbaar instrument is. Onder andere de afdeling Jeugd en de jeugdconsulenten zijn erg geïnteresseerd om verder met de tool te werken.

Deze aanpak geeft aan dat constant gezocht wordt naar nieuwe instrumenten en benaderingen om een beter beeld te krijgen om de leefbaarheid van de steden in beeld te brengen.

Men spreekt altijd over de vergrijzing van de samenleving. Maar er is ook een vergroening bezig. Die doet zich vooral voor in sommige steden. Meer dan de helft van de vergroening situeert zich in de stad Antwerpen. In een aantal steden gebeurt echter precies het omgekeerde, bijvoorbeeld in Genk, Oostende en Brugge.

Een tweede belangrijk element is dat het aantal jonge gezinnen in de steden fors toegenomen is. Alleen zijn de profielen van de steden niet altijd diegenen die een stad voor zichzelf zou wensen. Dat leidt tot een aantal problemen. De kansarmoede situeert zich op het Vlaamse niveau op tien tot elf percent. In de dertien centrumsteden ligt dat cijfer echter dubbel zo hoog. In Antwerpen, Oostende en Genk ligt dat nog een stuk hoger. De evolutie van de jongste jaren toont aan dat het aantal kinderen dat geboren wordt in een kansarm gezin nog altijd fors aan het stijgen is, behalve in Leuven en Mechelen.

In de publicatie 'Gezins- en kindvriendelijke stad' werd gebruikgemaakt van indicatoren die ook in de Stadsmonitor voorkomen. Daarbij werd een onderscheid gemaakt tussen gezinnen waarvan de kinderen nog thuis wonen en gezinnen zonder inwonende kinderen.

De betalingsmoeilijkheden liggen in gezinnen met kinderen fors hoger dan in gezinnen zonder kinderen. In Oostende is dat zeer uitgesproken. Voor de vrije tijd geldt hetzelfde als voor de volwassenen. Er is heel veel te doen voor de kinderen in de steden. Dat blijkt uit GIS-indicatoren die door de stad zelf zijn aangemaakt. In veel steden kan ruim tachtig percent van de kinderen binnen de 400 meter van de woning op een speelpleintje terecht. De steden investeren hierin en de voorzieningen nemen toe. De tevredenheid van de ouders over die

voorzieningen zit echter niet goed. De percentages liggen telkens merkelijk lager dan voor andere voorzieningen.

Ook voor de activiteiten voor kinderen raken de cijfers amper boven de vijftig percent. Hetzelfde geldt voor geschikte plekken en activiteiten voor jongeren. Wat verkeersveiligheid betreft, vindt minder dan de helft van de gezinnen met inwonende kinderen dat men in de eigen buurt veilig kan spelen.

Er worden enorme inspanningen geleverd om het aantal kinderopvangplaatsen te verhogen. In sommige steden is men boven de norm van vijftig percent geraakt. De tevredenheid ligt ook hier niet zo hoog. In een stad als Leuven, die al aan de norm van vijftig percent zit, zijn de ouders niet zo tevreden.

4. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

De heer *Joris Poschet* noemt de Stadsmonitor een goudmijn voor beleidsmakers. Als Brusselaar vindt hij het wel ontgoochelend dat Brussel nergens vermeld wordt. De helft van de Brusselse bevoegdheden gaan over gemeenschapsaangelegenheden als onderwijs, cultuur, sport, grootstedenbeleid, welzijn, kinderopvang enzovoort. Daar is niets over terug te vinden in de Stadsmonitor. Brussel wordt vandaag beschouwd als een stad waarvan 30 percent van de inwoners een beroep kan doen op het aanbod van de Vlaamse Gemeenschap. Dit komt overeen met een stad van ongeveer 350.000 inwoners. Waarom is Brussel dan niet opgenomen? Is er contact geweest met de Meet en weet-cel van de VGC?

Wordt er aan benchmarking gedaan in een internationale context? Wereldwijd, maar ook in Europa, is er een trek naar de stad. Worden daar parallellen mee getrokken?

Volgens mevrouw *Yasmine Kherbache* valt de arbeidsratio van Antwerpen op. Heeft het resultaat van de jobratio daar te maken met de grote actieve bevolking of komt het doordat er in Antwerpen verhoudingsgewijs minder jobs zijn?

Bij het aanbod inzake kinderopvang scoort Antwerpen relatief laag op het vlak van aanbod en relatief hoog op het vlak van tevredenheid. Hoe valt dit te verklaren?

De heer *Marnic De Meulemeester* vindt dat 13 à 14 percent vrijwilligerswerk in de centrumsteden een vrij laag cijfer is. Bestaat er een vergelijking met de regionale steden en gemeenten? Komt het lage cijfer er doordat het sociale weefsel in de centrumsteden minder groot is?

De centrumfunctie zou niet op alle terreinen spelen en neemt op sommige terreinen zelfs af. De federale en Vlaamse overheid leveren nochtans veel inspanningen voor de dertien centrumsteden. Die steden hebben dus de verantwoordelijkheid om die centrumfunctie ten volle op te nemen. Hoe komt het dat dit niet altijd zo is?

Het vertrouwen in de stadbesturen stijgt niet, ondanks veel promotie en middelen om mensen terug in de stad te krijgen. Wat is daar de oorzaak of het gevolg van?

De heer *Michel Doomst* stelt dat sommige mensen van oordeel zijn dat het verhuizen van mensen van de stad naar de rand een normaal sociologisch proces is. Anderen stellen dat het maakbaar is. Er worden door het Gemeentefonds heel wat middelen aangereikt. Als de cijfers worden geanalyseerd, zijn er dan factoren die de stadsvlucht het meest tegenhouden? Bestaat er een correlatie tussen inzetten op bepaalde factoren en het behalen van het optimale resultaat?

Mevrouw *Ingrid Pira* vraagt waarom het onderzoek in verband met de stadsvlucht van jonge gezinnen zich beperkt tot de stad. Er is immers een sterk verband tussen stad en rand. Waarom wordt het onderzoek niet uitgebreid tot het stadsgewest, zeker voor de grote steden? Zo kunnen de bewegingen van verhuis, mobiliteit en migratie beter in kaart worden gebracht. In de ruimtelijke ordening wordt toch ook het grootstedelijk gebied afgebakend om verbanden te kunnen leggen.

Mevrouw *Mercedes Van Volcem* wijst op het verschil in omvang van de diverse steden. Als de randgemeenten bij Brugge zouden worden meegerekend, zou er misschien minder stadsvlucht zijn. De meeste mensen die de stad verlaten, trekken naar de deelgemeenten. Zijn de cijfers in dat opzicht dan wel correct? Antwerpen bijvoorbeeld telt naast het centrum nog een aantal gemeenten die eigenlijk bij de stad horen.

Brugge is de enige stad waar er een dergelijke grote afname is van jonge gezinnen. Het is ook de stad die het slechtst presteert als het op jonge kinderen aankomt. Antwerpen trekt bijna 13.000 jonge mensen aan tussen 0 en 18 jaar. In Gent bedraagt dat cijfer 3000. Hoe valt het te verklaren dat dit in Brugge niet het geval is? Brugge scoort wel goed wat het aantal hogeschoolstudenten betreft. De gezinnen zijn ook tevreden over de netheid en de buurt. De omgevingsfactoren hebben in Brugge een zeer hoog cijfer. Toch verlaat de tweeverdiener met kinderen de stad. Heeft dat te maken met de woontypologie? Heeft de Vlaming met kinderen liever een huis met een grote tuin en keert hij terug naar de stad als de kinderen groot zijn? Welke suggesties zijn er om jonge mensen te houden in steden die op omgevingsfactoren zeer goed scoren?

De aanwezigheid van hoogopgeleide jobs zou volgens mevrouw Van Volcem een onderzoeksthema moeten zijn. De beste studenten kunnen in bepaalde steden niet terecht voor een job of willen er niet voor in de file staan. De beste sociaaleconomische profielen vertrekken op dit ogenblik niet meer naar Brussel of Leuven maar naar buitenlandse steden zoals Londen of Zurich. De Vlaamse steden die niet in de Vlaamse ruit liggen, zijn daar het grootste slachtoffer van. Wat kan daaraan worden gedaan? Decentralisatie van werkgelegenheid en van de federale en Vlaamse administraties? Het is een complex verhaal dat voor elke stad anders is.

5. Antwoorden van de genodigden

De vraag over Brussel is volgens de heer *Luk Bral* een steeds weerkerende vraag. Er zijn contacten met de Meet- en weetcel van de VGC. Brussel wordt zo veel mogelijk meegenomen, vooral wat de gemeenschapsmateries betreft. Bij de kerncijfers worden vergelijkingen gemaakt. Er zijn cijfers per stad en er wordt vergeleken met het Vlaamse Gewest en met het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Men heeft niet de mogelijkheden gehad om in Brussel een survey op te zetten. Na 2011 organiseerde de Meet- en weetcel wel een bevraging maar de resultaten zijn nooit bekendgemaakt. Er worden zo veel mogelijk cijfers van Brussel meegenomen om bijvoorbeeld de vergelijking met Antwerpen te maken. Dit sluit beter aan dan een vergelijking met bijvoorbeeld Aalst of Roeselare. Er is ook een probleem met de GIS-indicatoren omdat daarvoor met de verschillende Brusselse gemeenten rekening moet worden gehouden.

De heer *Guido Decoster*, administrateur-generaal van het Agentschap Binnenlands Bestuur, vult aan dat de Stadsmonitor een deel is van het stedenbeleid dat vanaf de jaren 90 rond de dertien centrumsteden is ontstaan. Het vraagt veel inspanningen van het Agentschap Binnenlands Bestuur en de SVR. De middelen zijn beperkt. Voor de survey worden 40.000 mensen aangeschreven. Het vergt veel inspanningen om de gegevens te verzamelen. Dat wordt ook in nauwe

samenwerking met de vertegenwoordigers van de steden gedaan. Bij het uitbreiden buiten de bestuurlijke entiteiten worden de problemen van verwerking en dergelijke alleen maar complexer. Bovendien zijn er budgettaire en personeelsbeperkingen. Er wordt vandaar op de bestuurlijke entiteiten teruggeplooid.

Er zijn andere instrumenten zoals de gemeentelijke profielschetsen. Het gaat hier telkens om welbepaalde gemeenten. Dat is beperkter omdat de ruime bevraging van de bevolking daar niet tegen kan worden afgezet. Hoe meer men wil doen, hoe meer men beperkt wordt. Het voordeel van deze werkwijze is dat er bevragingen in de tijd zijn en dat er evoluties te zien zijn. Er wordt getracht de set van indicatoren zo veel mogelijk gelijk te houden. Het gaat om een geheel van factoren. Het lijkt niet haalbaar om dit nu uit te breiden. Er zijn de budgettaire beperkingen en er is bij het personeel geen ruimte om daar extra krachten op te zetten.

Mevrouw *Hilde Schelfaut* beaamt dat het betrekken van de stadsrand zeer relevant zou zijn. Voor de volgende editie moet die oefening gebeuren op basis van centrale data. Bij de survey zijn er ook inhoudelijke gegevens. De bewoners worden bevraagd over een aantal aspecten in de betrokken stad. Als de rand over die stad wordt bevraagd, dan gaat de bevraging eigenlijk over de stadsgebruikers. Dat geeft de bevraging een andere finaliteit. Voor een randgemeente is het interessant om met perceptiemateriaal aan de slag te gaan, maar dat vergt een ander type van bevraging. Het is een complexe aangelegenheid die middelen, personeel en capaciteit vraagt, en dat is nu niet haalbaar. Dit belet niet dat de blik naar buiten, waar mogelijk, mee moet worden genomen voor de volgende editie.

De heer *Luk Bral* geeft aan dat de internationale vergelijkingen zo veel mogelijk worden opgevolgd. Bij het concipiëren van de Stadsmonitor is daar rekening mee gehouden, maar dat kan moeilijk in de rapportering worden opgenomen. Er waren contacten met Nederland en Frankrijk. De Stadsmonitor is nog een van de weinig bestaande monitoren. In Nederland is die vervangen door allerlei andere vormen van onderzoek.

De jobratio in Antwerpen gaat over de werkgelegenheidsgraad. Het gaat over de verhouding van de arbeidsplaatsen ten opzichte van de 15- tot 64-jarigen. In Antwerpen wordt de toename van de populatie van de laatste jaren in het resultaat weerspiegeld. De aantallen zijn daardoor in verhouding veel groter. De werkzaamheidsgraad valt terug omdat er een grote groep is die niet op de arbeidsmarkt terechtkomt.

De score van kinderopvang in Antwerpen is al jaren niet goed. De hoge tevredenheid kan hij niet verklaren. Misschien zijn er in veel Antwerpse gezinnen andere formules waarmee de kinderen worden opgevangen. Daarvoor zijn er echter geen harde bewijzen.

Het percentage van 14 percent voor vrijwilligers in de steden is inderdaad laag. Voor de Vlaamse cijfers bedraagt dit ongeveer 20 percent. Er moet rekening mee worden gehouden dat het om een postale bevraging van de bevolking gaat. De survey op Vlaams niveau is een face-to-face-bevraging, afgenomen bij de mensen thuis. Dat heeft een effect. Op Vlaams niveau liggen de cijfers voor vrijwilligers vooral voor de grootsteden lager. Maar de cijfers voor inzet en betrokkenheid liggen dan weer iets hoger in de grootsteden.

De centrumfunctie valt deels terug en verschuift naar de rand. Dat is het gevolg van het stadsregionale effect. Veel voorzieningen (onderwijs bijvoorbeeld) vestigen zich in de stadsrand. Op economisch vlak geldt hetzelfde. Het

arrondissement is een betere schaal om dergelijke zaken te meten dan de bestuurlijke grens van een stad. Het instrument van de Stadsmonitor werd echter gecreëerd om de stadsbesturen van de dertien centrumsteden te ondersteunen. Het gezichtspunt daarop evolueert en bij de volgende editie kunnen daartoe andere initiatieven worden genomen.

Mevrouw *Hilde Schelfaut* stelt dat het verhuizen en de stadsvlucht een complex verhaal vormen. De data rond migratie geven een eerste indicatie, maar laten niet zien wie de mogelijke stadsverlaters zijn. Daarvoor wordt in de survey van de Stadsmonitor naar de motieven voor verhuis gepeild. Op basis van de survey van 2011 werd in 2012 een studie gemaakt waarbij er naar verklaringen werd gezocht. Voor Brugge is de betaalbaarheid van het wonen een belangrijke factor. De grotere betaalbaarheid van de rand speelt voor een deel mee. Daarnaast zijn het de factoren rond woonkwaliteit zoals grotere bouwgrond, verkeersveiligheid en kwalitatieve ruimte die een rol spelen.

Uit analyses op de data van 2011 blijkt dat aspecten van publieke ruimte ertoe aanzetten om te verhuizen. Daarnaast speelt het kostenplaatje bij heel wat inwoners een dominante rol.

De migratiecijfers in de Stadsmonitor geven een eerste indicatie, maar zijn onvoldoende om een volledig beeld voor een stad te geven. Het is voor elke stad interessant te weten naar welke buurgemeenten de mensen gaan of waar ze vandaan komen. Daarvoor zijn er de lokale statistieken en gemeentelijke profielschetsen.

De heer *Guido Decoster* vult aan dat de SVR bereid is om aan de steden toelichting te gaan geven. De meeste kennis van de steden zit waarschijnlijk bij de steden zelf. Zij zijn best geplaatst om, met hulp van de SVR, de cijfers beter te interpreteren. Het is best dat er niet centraal wordt gesteld wat een stad moet doen. Het komt aan de bestuurders toe om aan de hand van de informatie uit de Stadsmonitor te bepalen wat er moet gebeuren.

De heer *Joris Poschet* is tevreden dat er contact was met de Meet- en weetcel van de VGC. Het is blijkbaar niet evident om een survey in Brussel op te zetten. Het zou misschien gekoppeld kunnen worden aan abonnees van Brussel Deze Week of bij de Brusselaars die bij de Vlaamse zorgverzekering zijn aangesloten. Volgens hem bestaan er wel alternatieven. De vraag rijst waar de cijfers van 2011 van de Meet- en weetcel zijn.

De Stadsmonitor werd opgezet als een ondersteuning van de stadsbesturen van de dertien centrumsteden. De VGC is wel degelijk het lokaal bestuur voor de Vlaamse Gemeenschap in Brussel en hoort daar dus bij te worden opgenomen. Het is mogelijk om bijvoorbeeld rond de dekkingsgraad van kinderopvang en de tevredenheid daarover, te werken.

Mevrouw *Ingrid Pira* merkt inzake de band tussen stad en rand op dat er op regelmatige basis een Veiligheidsmonitor van de federale politie georganiseerd wordt waarin heel wat buurtproblemen in kaart worden gebracht. Dat gebeurt op basis van telefoonenquête. Dat levert telkens interessant materiaal op over verkeersproblemen, geluidsoverlast, sluikstorten, graffiti enzovoort. Dit zijn beschikbare gegevens die misschien kunnen worden samengelegd met de resultaten van de survey.

De heer *Luk Bral* stelt dat de Veiligheidsmonitor is stopgezet. Mevrouw *Hilde Schelfaut* vult aan dat de buurtproblemen uit de presentatie eigenlijk de overname is van de batterij van de Veiligheidsmonitor. In 2011 is de Veiligheidsmonitor niet verschenen. Veiligheidshalve werd die batterij toen overgenomen.

De heer *Luk Bral* vult aan dat de Veiligheidsmonitor in de eerste edities van de Stadsmonitor werd gebruikt.

Mevrouw *Mercedes Van Volcem* controleerde de woningprijzen. In Brugge bedraagt de prijs voor een woning 242.000 euro, in Antwerpen 238.000 euro en in Gent 232.000 euro. Dat is geen wezenlijk verschil. De Brugse rand richting Gent en Brussel, waar veel Bruggelingen naartoe trekken, is zelfs nog duurder dan de stad. Ze denkt dat er ook naar creativiteit moet worden gekeken, zoals de aanwezigheid van interessante jobs. Ook het inkomen is van belang. De betaalbaarheid van een woning wordt niet alleen door de prijs bepaald, maar ook door het te besteden jaarinkomen. In Brugge gaat het dan om een factor 2,3, terwijl Antwerpen met een factor 5,5 dan de minst betaalbare stad is.

Er is een behoefte aan modellen om de jonge creatieve inwoner toch in de stad te kunnen houden. Ze meent dat werk en creativiteit doorslaggevende factoren zijn die bepalen of iemand al dan niet in een stad blijft wonen.

Mevrouw *Hilde Schelfaut* vindt die bedenkingen terecht. Het kostenplaatje is één van de factoren. Er is een sterk verklarend model nodig dat niet alleen correlaties in beeld brengt, maar vooral verklarende factoren. De studie van 2012 bevat een hoofdstuk over wie de stad verlaat en wat de mogelijk verklarende factoren zijn. Dat is een model, maar dat kan maar worden opgebouwd op basis van de verzamelde gegevens. Die zitten in de survey. Daarin wordt het verplaatsingsgedrag bekeken. Voor 2014 zou er een verdere analyse kunnen gebeuren en kan er stad per stad worden bekeken wat de mogelijk verklarende factoren zijn, ook al is dat geen sluitend model. Als zo een sluitend model te maken was, dan zou dit al lang zijn gebeurd. De Stadsmonitor is een beschrijvend instrument. Een volgende interessante stap zijn dan de verklaringen.

Mevrouw *Mercedes Van Volcem* vindt het aantal woongelegenheden dat al dan niet kan worden bijgecreëerd, een belangrijke factor. Als er geen ruimte is, kan er geen aangroei van de bevolking zijn. Als er een regelgeving is die gemakkelijk de opsplitsing van panden toelaat, kunnen er ook meer gezinnen zijn.

De heer *Guido Decoster* merkt op dat men naast de Stadsmonitor voor de dertien centrumsteden ook andere zaken moet leggen. Uit de gemeentelijke profielschetsen blijkt bijvoorbeeld dat het wegtrekken van de bevolking uit de Westhoek duidelijk het gevolg is van het ontbreken van de economische factor. Het gaat om een samenspel van factoren. Er zou met het geheel van Vlaanderen en zelfs internationaal vergeleken moeten worden. Daarvoor een model maken is zeer complex. De bedoeling van de Stadsmonitor is het lokaal bestuur informatie te leveren op basis waarvan ze een beleid kan voeren.

Mercedes VAN VOLCEM,
voorzitter

Peter WOUTERS,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

bbp	bruto binnenlands product
GIS	geografisch informatiesysteem
SVR	Studiedienst van de Vlaamse Regering
VGC	Vlaamse Gemeenschapscommissie